

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Political

سیاسی

محمد ظاهر - امریکا

۱۰ جنوری ۲۰۲۳

جنبش زنان و طالبان

بخش ۱۹

قیام های شینوار ، مشرقی و جنوبی علیه دولت امان الله، در حالی که روشن بود این اغتشاش ها بیشتر ریشه سیاسی دارند و اصلاحات دولت فقط بهانه است ، شاه را مجبور ساخت تا برای مسامحه و گذشت طی ۱۸ ماده ، بر نکات اعتراضی مخالفان ، یعنی فرستادن دختران برای تحصیل به خارج، رفع حجاب، لغو مکاتب دخترانه ، دخالت روحانیون و ملا ها در سیاست های دولت و ... فرمانی صادر و در مواردی از اصلاحات تصویب شده لویه جرگه عقب نشینی کند.

پلان های انگلیس برای سقوط دولت امان الله یکی پی دیگر عملی می گردیدند، یکی از آنها ضعیف ساختن قوای نظامی در کابل بود. راه اندازی قیامهای شینوار و جلال آباد باعث اعزام نیروی های نظامی از کابل به سمت های شرقی و جنوبی شد که سبب کاهش نیرو های دفاعی کابل در مقابل قوای حبیب الله کلکانی گردید تا این که مقاومت دولت در کابل از هم پاشید و شاه امان الله کابل را ترک و به قندهار رفت و ارگ به دست قوای حبیب الله کلکانی افتاد.

ارگ در ۲۸ جدی ۱۳۰۷ (۱۷ جنوری ۱۹۲۹) توسط حبیب الله کلکانی « بچه سقو » که یک شخص بی سواد و نا وارد در دین بود اشغال و تاج امارت با دستان حضرات که باسواد و در دین وارد بودند بر سر او گذاشته شد و « خادم دین رسول الله » لقب یافت. امیر در نخستین فرمان خود امان الله خان را مخرب دین * خطاب کرد. برآمدن زنان و دختران بالغ بدون اجازه ولی شان از خانه ، بستن دروازه مکتب مستورات، استرداد دختران از خارج که برای تحصیل رفته بودند، بستن دروازه های مکاتب که به لسان های انگلیسی، فرانسوی و جرمنی تدریس می کردند، پوشیدن دستار، حجاب، پوشیدن البسه اسلامی، منع قطع ریش و بروت، واجب احترام ساختن ملا و عالمان دین، تطبیق شریعت اسلامی بر طبق مذهب حنفی، تبدیل سال شمسی به قمری، ایجاد ارگانی به نام « امر معروف و نهی منکر » ، تیرئه ملای لنگ، ممنوع ساختن تدریس مضامین حساب، هندسه و لسان انگریزی در مکاتب، جاری ساختن مصارف ملا و مودن از بیت المال ، رها کردن حضرات مجددی از زندان ، منع شراب خوری و آنچه که در اصلاحات دوره امانی نافذ گردیده بودند، را به زبان مروج خودش « موقوف، منع، متروک، مسترد » کرد. با صدور این فرمان صفحات تاریخ افغانستان بار دیگر با تاریک اندیشی و پیروزی جهل بر علم، قلم خورد.

انگلیس ها معتقد بودند که تا جایگزین ساختن محمد نادر به پادشاهی، از حبیب الله کلکانی به حیث زمامدار دوره انتقالی استفاده کنند و در این مدت اعمال و حرکات امیر را شیر جان وزیر دربار، عطالحق خان وزیر خارجه، محمد صدیق خان قومندان اردوی مرکزی و محمد کریم خان رئیس ضبط احوالات، تحت نظر داشته باشند. در ضمن محمود سامی قومندان سابق قول اردو، سردار شیر محمد زکریا رئیس عمومی تفتیش و سردار فیض محمد زکریا وزیر معارف دوره امانی، با مشوره های شان امیر حبیب الله کلکانی را طی این مدت سرگرم نگاهداشته بودند.

اختلالی که طی ۹ ماه در تجارت، زراعت، پیشه وری، مال داری، باغ داری، صنعت، معارف، حفظ الصحه، اجرای سیاست داخلی و خارجی، از اثر بی کفایتی و استبداد اراکین بیسواد و خود مختار "رژیم سکوی" به وجود آمد، دولت حیثیت خود را از دست داد. عدم رضایت مردم از اعمال وضع مالیات، جزاء و اجرای قصاص بدون هیچ گونه محکمه، به وسیله حاکم و افسر نظامی، افزونی جلب و جذب عسکری و مصارف لشکرکشی، در سقوط رژیم از یک سو، حمایت انگلیس ها و پشتیبانی حضرات شور بازار از محمد نادر خان از جانب دیگر و محاصره شهر کابل توسط قوای تحت قومانده شاه ولی خان برادر محمد نادر خان از سمت جنوبی کابل، سبب فرار امیر حبیب الله کلکانی با جمع از یاران از ارگ و سقوط رژیم شد.

انگلیس ها زمانی که امیر عبدالرحمن خان بیمار بود. در فکر بدیل مورد اعتماد و مطلوب خود، برای سلطنت آینده افغانستان برآمدند. سلاله محمد زائی به خصوص خانواده سردار یحیی خان پسر سلطان محمد خان «طلائی» خسر امیر محمد یعقوب خان که با دودمان امیر دوست محمد خان در رقابت بودند را مساعد تر یافتند. انگلیس ها با کسب موافقت امیر عبدالرحمن خان که در بستر بیماری بود، خانواده سردار یحیی خان را از تبعیت گاه شان در هند به افغانستان فرستادند.

ازدواج محبوب السلطان دختر سردار محمد یوسف خان نواسه سردار یحیی خان با امیر حبیب الله خان فضای خانوادگی را بین شان صمیمی گردانید و فرزندان جوان خانواده سردار یحیی خان که تعلیم دیده و به زبان انگلیسی و اردو مسلط بودند به مقام های نظامی و ملکی منصوب شدند. محمد نادر که در «دیره دون» هند تولد و تحصیل کرده هند بود با تجربه نظامی که از هند داشت شامل قوای نظامی گردید و با سرعت به رتبه های بلند عسکری و در سن ۲۵ سالگی به رتبه جنرال ارتقا یافت.

محمد نادر بعد از سرکوبی شورش منگل به رتبه نایب سالاری و در زمان امان الله خان به مقام وزیر حربیه (دفاع) همچنان بعد از جنگ استقلال بین افغانستان و انگلستان به سپه سالاری رسید. بعد از به هم خوردن ** مناسبات محمد نادر با امان الله به حیث وزیر مختار افغانستان در پاریس مقرر شد. که بعد از مدتی وظیفه را ترک نموده و در جنوب فرانسه مقیم شد. محمد هاشم و شاه ولی هم چندی بعد با او پیوستند. در جریان اغتشاش ضد امانی، شاه امان الله و امیر حبیب الله کلکانی هر دو از محمد نادر دعوت به همکاری کردند که آن را قبول نکرد و به دعوت انگلیس به انگلستان رفت.

انگلیس ها محمد نادر را با سه برادرش از طریق بمبی به شهر پشاور روان کردند تا در خوست دست به فعالیت ضد امان الله زنند و به جمع آوری آرای قبایل جنوبی و مشرقی و حمایت آنها مصروف شوند. انگلیس ها از محمد نادر خان که یکی از کاندید های مورد نظر شان بود از وی حمایت علنی نمی کردند تا سبب نفرت مردم و دست نشاندگی انگلیس معرفی نگردد. محمد نادر خان نیز در ظاهر وانمود می کرد که برای امن و صلح در افغانستان آمده است و خواهان تاج و تخت نیست.

در جریان سال ۱۳۰۷ (۱۹۲۹) پنج شاه، غازی امان الله خان، سردار عنایت الله خان، حبیب الله کلکانی، علی احمد خان، و در آخر سال ۱۹۲۹ محمد نادر خان در افغانستان پادشاه گردیدند. محمد نادر وقتی وارد ارگ شد در اولین نطق در سلام خانه در حضور جمعیاز هواداران خود بی علاقه‌گی به پادشاهی نشان داد و از آنها خواست تا شخص مورد نظر شان را به پادشاهی انتخاب نمایند. عده ای از حضار در مجلس شخص خودش را بهتر از هر شخص دیگر مناسب پادشاهی دانستند و به پیشنهاد محمد ولی خان وکیل سلطنت عهد امان الله خان، شیر احمد خان زکریا شوهر همشیره نادر و میر هاشم خان وزیر مالیه امانی که محمد نادر خان به حیث وکیل سلطنت شناخته شود و موضوع پادشاهی به لویه جرگه موکول گردد، اهمیت داده نشد. محمد نادر وقتی هواداران دیگرش در سلام خانه به او بیعت کردند، پادشاهی را قبول و در میزان ۱۳۰۷ پادشاه افغانستان شد.

خاندان محمد زائی و نهضت زنان افغانستان، کنش و واکنش های جامعه مرد سالار و سنت گرای افغانستان را در بخش ۲۰ دنبال کنید. ادامه دارد.

*****

* مشاوران مذهبی امیر حبیب الله کلکانی خواستند که امیر فرمان تکفیر شاه امان الله را صادر کند. اما او به جواب شان گفته بود که شاه مخلوع شخص غازی و مجاهد و استقلال بخش بود نمی زبید او را کافر خواند. (مقاله برگه از دفتر خاطرات سیمای شجاعان) رقیه ابوبکر حبیب مجله آئینه افغانستان.

**محمد نادر خان در ریاست تنظیمه قطع و بدخشان بدون اذعان امان الله خان به همکاری با فعالان ضد شوروی پرداخت که گفته شده این کار را به مشوره انگلیسها انجام داده و همچنان شایع شده بود که در قیام خوست نیز نقش داشت. (زنان افغان زیر فشار... (دکتر سید عبدالله کاظم)

منابع: افغانستان در مسیر تاریخ (م. غ. م. غبار)، زنان افغان زیر فشار... (دکتر سید. ع. کاظم)، تحلیل واقعات سیاسی افغانستان (ع. ح. مبارز)، افغانستان در پنج قرن اخیر (م. ص. فرهنگ)، از لابه لای اسناد آرشیو انگلستان (دکتر عبدالرحمن زمانی)

جنوری ۲۰۲۳